

İYİ UYGULAMA REHBERİ**Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan:****YOĞUNLAŞMA RİSKİNİN YÖNETİMİNE İLİŞKİN REHBER****BİRİNCİ KISIM****Amaç, Kapsam ve Tanımlar****Amaç ve Kapsam**

1. Bu rehberin amacı, 11.07.2014 tarih ve 29057 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik’in “Risk Yönetiminin Amacı ve Risk Yönetim Sisteminin Tesisi” başlıklı 35’inci maddesi çerçevesinde yoğunlaşma riskinin yönetimine ilişkin bankalardan beklenen iyi uygulamaları açıklamaktır.
2. Rehber, 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 93’üncü maddesi ve 22.07.2006 tarih ve 26236 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Yapılacak Denetime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “İyi uygulama rehberleri” başlıklı 7/A maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.
3. Bu rehberde yer alan yoğunlaşma riski yönetimine ilişkin ilkeler, aşağıda sıralanan ana başlıklar altında ele alınmıştır:
 - Yoğunlaşma riskine yönelik tanımlar,
 - Yoğunlaşma riski yönetimine ilişkin genel ilkeler,
 - Belirli risk türlerinde meydana gelen yoğunlaşma risklerine ilişkin hususlar.
4. Bu rehberde yer alan hususların banka faaliyetlerinin karmaşıklığı ve büyüklüğü de dikkate alınarak konsolide ve konsolide olmayan bazda tesis edilmesi beklenmektedir.

Tanımlar

5. Bu rehberde yer alan;
 - a) Acil ve beklenmedik durum planı: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik’in 3’üncü maddesinde tanımlanan acil ve beklenmedik durum planını,
 - b) Bulaşma riski: Derecelendirme notlarının düşürülmesine veya kredi daralmasına sebep olan bir gelişmenin herhangi bir ülkede ortaya çıkması sonrası, bu gelişmenin aynı bölgede yer alan ve/veya benzer ekonomik yapıya sahip olan diğer ülkeleri de (kredi derecelendirme

notundan veya ortaya çıkan gelişmeyle doğrudan herhangi bir ilişkisi olup olmamasından bağımsız olarak) etkilemesinden doğan riski,

- c) Fonlama likidite riski: Herhangi bir beklenmedik kayba maruz kalmadan ve temerrüde düşmeden borçlarını ve yükümlülüklerini karşılayamama riskini,
- ç) İş sürekliliği planı: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan iş sürekliliği planını,
- d) Karşı taraf kredi riski: Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan karşı taraf kredi riskini,
- e) Likidite Ufku: Risk Ölçüm Modelleri İle Piyasa Riskinin Hesaplanmasına ve Risk Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ'in 3 üncü maddesinde tanımlanan likidite ufku,
- f) Model Riski: Bankanın risk ölçümünde veya finansal ürünlerin değerlemesinde kullandığı modellerin bankanın maruz kaldığı riskleri yeterli düzeyde ve doğru bir şekilde yansıtamaması riskini,
- g) Münferit risk bazında yoğunlaşma: Belirli bir risk kategorisindeki farklı risk pozisyonlarının kendi içinde birbiriyle etkileşiminden ortaya çıkan risk yoğunlaşmasını,
- ğ) Özel amaçlı menkul kıymetleştirme şirketi: Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan özel amaçlı menkul kıymetleştirme şirketini,
- h) Piyasa likiditesi riski: Yetersiz piyasa derinliği veya piyasa şartlarının bozulması gibi nedenlerle piyasa fiyatını etkilemeden bir pozisyonun satılamaması veya kapatılamaması ile herhangi bir nedenle bir pozisyonun piyasa fiyatının oluşmaması riskini,
- ı) Risk türleri arasında yoğunlaşma: Farklı risk kategorileri arasındaki farklı risk pozisyonlarının birbiriyle etkileşiminden ortaya çıkan risk yoğunlaşmasını,
- i) Sistemik risk: Finansal sistemin büyük bir bölümünde ya da tamamında ortaya çıkan sorunların, piyasalar ve/veya reel ekonomi üzerinde önemli olumsuz sonuçlar yaratacak ölçüde finansal hizmetleri kesintiye uğratması riskini,
- j) Spesifik risk: Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 3'üncü maddesinde tanımlanan spesifik riski,

- k) Üst düzey yönetim: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesinde tanımlanan üst düzey yönetimi,
- l) Üst yönetim: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesinde tanımlanan üst yönetimi,
- m) Yoğunlaşma riski: Bir bankanın farklı risk türleri arasında veya münferit risk bazında, temel faaliyetlerini sürdürebilme yeteneğini veya mali bünyesini tehdit edebilecek ya da bankanın risk profilinde önemli değişiklik yapabilecek düzeyde büyük kayıplar doğurabilecek yoğunlaşmadan kaynaklanan riskleri,

ifade eder.

İKİNCİ KISIM

Genel Hususlar

6. Yoğunlaşma riski, bir bankanın zarara maruz kalmasına neden olabilecek ana sebeplerden biridir. Bankaların, sağlam ve güvenilir bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmeleri için yoğunlaşma riskine özel önem vermeleri gerekmektedir.
7. Bankalarca yoğunlaşma riskinin yeterince dikkate alınmadığı durumlarda, yoğunlaşma riskine işaret edilerek, gerektiğinde İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci (İSEDES) kapsamında bankaların kullandığı iş modelleri ve kırılganlıkları göz önünde bulundurularak ilave sermaye ayrılması sağlanmalıdır.
8. Kredi verme faaliyeti bankaların en temel faaliyeti olduğu için kredi yoğunlaşması da bankalar açısından en önemli risk yoğunlaşmalarını oluşturur. Bundan dolayı; yoğunlaşma riski, çoğunlukla kredi riskiyle ilişkilendirilmektedir. Ancak, yoğunlaşma riski, yalnızca bireylere veya şirketlere verilen kredilerle ilişkili risklerle sınırlı olmayıp, bazı piyasa, sektör, ülke veya faaliyet alanlarındaki bozulmalar nedeniyle bankanın finansal sağlamlığını tehdit edebilecek aktif ve pasif kalemlerle bağlantılı diğer önemli risklerle de ilişkili olabilir.
9. Bankalar yoğunlaşma riski yönetiminde, tüm risk yoğunlaşmalarının tespit edildiği ve değerlendirildiği bütüncül bir yaklaşım kullanmalıdır. Zira risk doğuran tek bir işlem ya da faaliyet birden fazla risk kategorisinde kayıplara veya olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bir bankanın yoğunlaşma riskini belirlemek için yalnızca münferit risk türlerini analiz etmek yeterli olmayıp risk türleri arasındaki yoğunlaşma riskini de analiz etmek gereklidir.
10. Yoğunlaşma riski; bu riskin tespit edilmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve raporlanması süreçlerinin tamamını kapsayan bir uygulama yapılmaksızın kolaylıkla anlaşılamayan ve tespit edilemeyen ilişkili faktörlerden kaynaklanabilir. Risk yoğunlaşmalarının, oluşmadan ve iç kontrol/iç

denetim personeli tarafından tespit edilmeden önce proaktif bir yaklaşım sergilenerek önlenmesi temel esas kabul edilmelidir.

11. Bir bankanın gerek yurtiçi gerekse yurtdışı yoğunlaşma riskinin değerlendirilmesinde; bankanın grup genelinde kullandığı iş modeli ve stratejisi nedeniyle belirli alan, ürün veya piyasalarda yoğunlaşmasına sebep olabilecek durumlara ayrıca dikkat edilmelidir.
12. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Yapılacak Denetime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "İyi Uygulama Rehberleri" başlıklı 7/A maddesinde anılan ölçülülük ilkesine göre, bankalardan kendi ölçeğini; risk profilini, faaliyetlerinin, iş ve işlemlerinin hacmini, mahiyetini ve karmaşıklığını dikkate alarak işbu rehberde yer alan ilkeleri uygulaması beklenmektedir. Yapısı daha basit olan ve küçük ölçekli bankaların riskler arası yoğunlaşmalar söz konusu olduğunda daha çok niteliksel unsurlara odaklanmaları mümkündür. Ancak yapısı daha karmaşık bankalar, hem münferit risk türü bazında hem de risk türleri arasındaki yoğunlaşmaları, nitelik ve niceliksel unsurları kapsayan içsel modeller kullanarak dikkate alabilir.
13. Küçük ölçekli ve basit yapıdaki bankalar için yoğunlaşma riski daha çok kredi riskiyle ilişkili iken karmaşık faaliyetli ve büyük bankalar için piyasa, kredi, operasyonel ve likidite risklerinin tamamı için söz konusu olabilir. Ayrıca, bazı bankalarda, işkollarında, ürünlerde veya coğrafi bölgelerde aşırı yoğunlaşmalar görülebilir. Söz konusu bankalar, ilgili piyasa veya ürün gurubunda en iyi bilgi, uzmanlık ve tecrübeye sahip olsa bile, belirli piyasa veya ürünlerden kaynaklanabilecek muhtemel problemlerden daha fazla etkilenme olasılığı bulunduğundan, yoğunlaşma riskine daha fazla hassasiyet göstermeli ve bu riske ihtiyatla yaklaşmalıdır.
14. Ölçülülük ilkesi konsolide ve konsolide olmayan bazda yoğunlaşma riski incelenirken dikkate alınmalıdır. Bazı yoğunlaşmalar grup çeşitlendirme politikasının bir sonucu olarak işkolu veya münferit tüzel kişilikler düzeyinde ortaya çıkabilir.
15. Farklı risk pozisyonları arasındaki etkileşim, ortak bir risk faktöründen kaynaklanabileceği gibi farklı risk faktörleri arasındaki etkileşimden de kaynaklanabilir.
16. Riskler arasında yoğunlaşma, bir kuruluş veya bağlı risk gruplarından (aynı sektör veya coğrafi bölgede faaliyette bulunan şirketler gibi) kaynaklanan risklerin aynı kalemden muhasebeleştirilmemesinden (bir şirketten kaynaklanan bazı risklerin bankacılık hesaplarında bazılarının da alım satım hesaplarında yer alması gibi) de kaynaklanabilir. Ortak bir risk faktörü risklerin eşzamanlı olarak birbirini müteakiben tetiklemesine yol açtığından, risk pozisyonları arasındaki düşük olduğu varsayılan korelasyon, stres dönemlerinde yüksek düzeyde gerçekleşebilir.
17. Yoğunlaşma riski bankanın sermaye, likidite ve gelirlerine etki edebilir. Bu durumlar birbirinden bağımsız olmayıp risk yönetim çerçevesinde yeterli düzeyde ele alınmalıdır.

18. Münferit risk türü bazında veya riskler arasındaki yoğunlaşmaya ilave olarak bir bankanın gelir yapısında da yoğunlaşmalar görülebilir. Örneğin, tek bir iş kolu veya coğrafi bölgeden elde edilen kâra fazlasıyla bağımlı olan bir banka, sektörel veya bölgesel konjonktür dalgalanmalarından büyük ölçüde etkilenebilir. Bankaya ait farklı gelir kaynakları birbirinden bağımsız olmayabilir. Bu karşılıklı bağımlılıklar yoğunlaşma riskinin değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır.
19. Belirli konjonktürel dalgalanmalarda, iş kolunda veya coğrafi bölgede uzmanlıkların var olması bankanın performansını olumlu etkilese bile, işkollarındaki yoğunlaşma bankanın kırılabilirliğini artırabilir. Dolayısıyla yoğunlaşma riski değerlendirilirken dengeli bir bakış açısı geliştirilmelidir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Yoğunlaşma Riskinin Yönetimi

İlke 1. Yoğunlaşma riski yönetimi, bankanın yazılı risk yönetim çerçevesi içerisinde yeterli bir şekilde ele alınmalıdır.

20. Bankanın risk yönetim çerçevesinde yoğunlaşma riskinin yönetilmesinden sorumlu personel ve birimler açık bir şekilde belirtilmeli, yoğunlaşma riskinin tespit edilmesi, ölçülmesi, izlenmesi, raporlanması ve yönetilmesine yönelik yazılı politika ve prosedürler geliştirilmelidir. Bu politika ve prosedürler, bankanın zamanında ve etkin bir şekilde risk yoğunlaşmalarına müdahale edebilmesine imkan tanınmalıdır.
21. Yönetim Kurulu, bankanın kullanmakta olduğu iş modeli ve yaptığı faaliyetler dolayısıyla nasıl bir yoğunlaşma riskine maruz kaldığını anlamalı ve bu riski değerlendirmelidir.
22. Bankalar yoğunlaşma riski iştahını, diğer bir ifadeyle almaya istekli oldukları riskler dolayısıyla maruz kalacakları yoğunlaşma riski seviyesini; diğer ilgili faktörlere ilaveten büyüklük, iş modeli türü ve faaliyetlerin coğrafi dağılımı faktörlerini dikkate alarak nitel ve nicel biçimde belirlemelidir.
23. Yoğunlaşma riski çerçevesi, hem konsolide hem de konsolide olmayan bazda olmak üzere münferit riskler bazında ve riskler arası yoğunlaşmaları içerecek şekilde yazılı hale getirilmeli ve bu çerçeve bankanın risk yönetim kültürüne entegre edilmelidir. Yoğunlaşma riski çerçevesi ayrıca, bankanın risk iştahı ve faaliyet ortamındaki değişiklikler dikkate alınarak düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
24. Yoğunlaşma riski çerçevesi kapsamında belirlenmiş olan politika ve prosedürlere aykırılık teşkil eden durumlar yazılı hale getirilmeli ve ilgili yönetim kademesine raporlanmalıdır. Bankaların risk yönetimi birimleri gibi icradan bağımsız birimleri, limit aşımaları da dahil söz

konusu ihlalleri takip etmelidir. Limit aşımaları gibi politika ve prosedürlerin uygulanması esnasında ortaya çıkan ihlaller uygun aşım kriterlerine tabi olmalıdır.

İlke 2. Bankalar, yoğunlaşma riskini doğru bir şekilde yönetebilmek için hem münferit risk türü bazındaki hem de risk türleri arasındaki yoğunlaşma riskinin tüm yönlerini dikkate alan bütünsel bir yaklaşıma sahip olmalıdır.

25. Münferit risk türü bazında yoğunlaşmalar, ya ayrı olarak ya da risklerin (kredi, piyasa, operasyonel riskler gibi) tespit edilmesi, ölçülmesi, izlenmesi, raporlanması ve yönetimini içeren risk yönetim sistemine entegre olarak hesaplanmalıdır.
26. Risk türleri arasındaki bağımlılıklardan kaynaklanan yoğunlaşmalar, münferit olarak tanımlanan ve ölçülen risklerin doğrudan toplanmasıyla (örneğin direkt riske maruz değerlerinin toplanmasıyla) tam olarak ele alınmış olmayabilir. Çünkü bu durumda, münferit risk faktörlerinin farklı iş kollarında meydana getirdiği risk türleri arasındaki yoğunlaşmalar dikkate alınmamış olabilir. Bankalar, bu gibi faktörleri tanımlama ve bunların çeşitli risk türlerini nasıl etkileyebileceği hususunda bir politikaya sahip olmalıdır. Ayrıca, risk azaltım tekniklerinin kötü piyasa koşullarında nasıl etkisiz kalabileceği de dikkate alınmalıdır.
27. Yoğunlaşma riski yönetimine bütünsel yaklaşımda, bankalar geçmiş tecrübelerine de gereken önemi vermelidir. Diğer bir ifadeyle, ekonomik ortamdaki değişikliklerin bankanın riskleri üzerindeki dolaylı etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, bazı varlıkların değerindeki ani düşüşü takiben bu varlıkların elden çıkarılamamasından dolayı ilave kayıplar yaşanabilir ve bu gibi durumlarda risk türleri arasındaki yoğunlaşmalar açık bir şekilde fark edilebilir.

İlke 3. Bankalar, münferit risk türü bazında ve risk türleri arasındaki yoğunlaşmaların tanımlandığı ve ölçüldüğü bir çerçeveye sahip olmalıdır.

28. Yoğunlaşma riski doğurabilecek risk faktörleri belirlenmelidir. Ayrıca, yoğunlaşma riskinin tanımlandığı çerçevede, banka için önemli olan tüm risk yoğunlaşmaları kapsamlı (örneğin, bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonların, taahhüt edilmiş veya edilmemiş alacakların risk türleri, iş kolları ve firma bazında detayı) bir şekilde tespit edilebilmelidir. Bankalar, farklı türdeki risklerden ortaya çıkan yoğunlaşmaları tespit edebilmek için yeterli veri yönetim sistemlerine sahip olmalıdır. Mevcut modeller yardımıyla yeterli bir şekilde ele alınamayan yoğunlaşma risklerinin bileşenleri ise ayrıca tespit edilmelidir.
29. Bankalar faaliyette buldukları çevreden bağımsız olmadıkları için, konsolide ve konsolide olmayan bazda olası yoğunlaşma risklerinin tespit edilmesi ve yorumlanmasını kolaylaştıracak şekilde, finansal piyasaları ve bu piyasaların katılımcılarını etkileyen veya onlardan etkilenen ekonomik gelişmeleri de dikkate almalıdır. (Bir iştirakteki iyi yönetilmeyen bir risk yoğunlaşması, konsolide seviyede önemsiz görülebilir ancak iştirakin finansal kapasitesini tehdit edecek düzeyde olabilir.) Dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise, finansal sektörün genelindeki etkileşimler ve bunların yarattığı sonuçların bankayı nasıl etkileyebileceğinin

analiz edilmesidir. Bankalar, bu süreçte birinci derece gözlemlerin ötesine geçerek, yalnızca piyasadaki ve ekonomik konjonktürdeki değişiklikleri izlemekle yetinmeyip, yoğunlaşma riski yönetimini ileriye yönelik bir yaklaşımla hayata geçirmelidir.

30. Hem duyarlılık analizi hem de senaryolar kullanılarak yapılan stres testleri, yoğunlaşma risklerinin tespit edilmesinde önemli bir araçtır. Stres testleri, iş kolu veya risk türüne özgü yoğunlaşmalara ilaveten farklı risk türlerindeki yoğunlaşmaları da dikkate alan bütünsel bakış açısıyla da gerçekleştirilir. Yoğunlaşma riskine yönelik uygulanacak stres testi programının teşkilinde bankalar, “Bankaların Sermaye ve Likidite Planlamasında Kullanacakları Stres Testlerine İlişkin Rehber”de yer alan ilke ve esasları da dikkate almalıdır. Bunun yanı sıra stres testleri; bankaların varlıkları elden çıkarmak zorunda kaldığı, bulaşma risklerinin ortaya çıktığı ve ikincil, üçüncül vs. dereceden olaylar gibi karmaşık zincirleme reaksiyonların olduğu kötü piyasa koşullarındaki riskler arası bağımlılıkların tespit edilmesine yardımcı olabilir.
31. Yoğunlaşma risklerinin tespitinde stres testlerinin kullanılması, yoğunlaşma riski yönetimi amacıyla sadece stres testlerinin kullanılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bir portföy veya münferit risk türü bazında belirli yoğunlaşma davranışlarının ortaya çıkarılmasını hedefleyen bazı özel duyarlılık analizleri, bankanın yoğunlaşma riski hakkındaki bilgisini arttırabilir. Bununla birlikte, bankanın maruz kaldığı riskleri banka çapında inceleyen bütünsel stres testleri, yoğunlaşma risklerinin tespitinde özellikle faydalı olabilir.
32. Bankalar yeni faaliyetlere girmeyi planladıklarında, özellikle yeni ürün ve piyasalardan kaynaklanan yoğunlaşma risklerini tespit etmelidir.
33. Bankalar söz konusu çerçeveyi kullanarak risk yoğunlaşmalarının; kârlılık, borçları ödeme gücü, likidite düzeyi ve yasal mevzuat uyumluluğu üzerindeki etkilerini zamanında ve güvenilir bir şekilde değerlendirebilmeli ve ölçebilmelidir. Ölçümlerin sıklığı, bankanın işlemlerinin büyüklüğü ve karmaşıklığı ile orantılı olmalıdır. Bankalar ayrıca, risk yoğunlaşmalarını net/brüt ve risk azaltım öncesi/risk azaltım sonrası gibi bazlarda da ölçebilmelidir.
34. Ölçümleme çerçevesi, düzenli olarak gözden geçirilmeli ve bankanın faaliyette bulunduğu çevredeki değişiklikleri yansıttığı gibi bankanın risk profilindeki muhtemel değişiklikleri de mevcut ve gelecekteki faaliyetlerini dikkate alarak yansıtmalıdır.
35. Riskin farklı bileşenlerini tam olarak görebilmek için birden fazla yöntem veya ölçüm gerekebilir. Senaryo analizleri, bankanın risk ölçüm yöntemlerine finansal piyasa ve ekonomideki olası gelişmelere ilişkin yeni bir bakış açısı getirmesiyle ve bu bakış açısını bankanın risk terminolojisine kazandırmasıyla ileriye dönük bir yaklaşım oluşturmada uygun bir araç olabilir. Senaryo analizleri, doğrudan toplulaştırma yöntemlerinden bağımsız olarak yapıldığında, söz konusu yöntemlerin gözden geçirilmesinde faydalı olabilir.
36. Yönetim kurulu, ölçümleme çerçevesindeki önemli kısıtların ve temel varsayımların farkında olmalıdır. Risk yönetimi birimi, yoğunlaşma riski yönetiminde model kullanımının tercih

edilmesi durumunda, özellikle stres testlerini uygulayarak, modellerin tüm kısıt ve varsayımlarını ve bunların kalibrasyonunu yeterli derecede dikkate almalıdır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yoğunlaşma Riskinin İzlenmesi, Kontrolü ve Azaltımı Süreçlerinin Yönetimi

İlke 4: Bankalar yoğunlaşma riskinin aktif bir şekilde izlenmesi, kontrolü ve azaltımı konularında yeterli düzenlemelere sahip olmalıdır. Bankalar yoğunlaşma riskinin yönetiminde uygun içsel limitler, eşik değerler veya benzer uygulamaları kullanmalıdır.

37. Risklerin aktif bir şekilde yönetilmesi; portföy içindeki alacaklarda istenmeyen yoğunlaşmaların ortaya çıkma olasılığını azaltır. Ancak, aktif risk yönetiminin, yönetimi başa çıkılması zor müteakip risklerin (örneğin; varlıkların elden kolayca çıkarılamaması riski) ortaya çıkmasını tetikleyebileceği de unutulmamalıdır. Ayrıca, uzun dönemli istenmeyen risk yoğunlaşmalarının artmasını engellemek için iş hedefleri ve stratejik hedefler düzenli olarak gözden geçirilmeli ve bunlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılmalıdır.
38. Bankalar, ilişkili karşı taraflar, sektörler ve endüstriler bazında karşı taraflardan ve gruplardan alacaklar yanında belirli bir ürün veya pazara ait alacaklar için de yukarıdan aşağıya ve grup bazında yoğunlaşma riski limitleri (iş kolları, kuruluşlar ve risk türlerine ilişkin uygun alt limitler de dahil) belirlemelidir.
39. Oluşturulan limit uygulamaları ve oranları bankanın risk iştahını yansıtmalıdır ve risk faktörleri bazında ve risk faktörleri arasındaki bağımlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Limit uygulamaları; bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlar ile varlık ve yükümlülüklerin yapısını hem konsolide hem de konsolide olmayan bazda kapsamalıdır. Bu uygulamalar yazılı hale getirilmeli ve banka içindeki ilgili tüm birimlere duyurulmalıdır.
40. Portföyler ve alacaklar için trend tahminlerini de içeren analizler düzenli olarak yapılmalı ve bu analizlerin sonuçları yoğunlaşma riski yönetimi kapsamında; limitlerin, eşik değerlerin ve süreçlerin oluşturulması ve bunların yeterliliğinin teyit edilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle bir analizin asgari aşağıdaki uygulamaları içermesi beklenmektedir:
 - Belirli bir sektör veya sektörlerdeki risk durumunun detaylı olarak incelenmesi,
 - Borçluların ekonomik performanslarının detaylı bir şekilde gözden geçirilmesi,
 - Faaliyetlere ilişkin hiyerarşik onay seviyelerinin gözden geçirilmesi,
 - Risk azaltım araçları, bu araçların değeri ve hukuki yeterliliğinin gözden geçirilmesi,
 - Üçüncü taraflarla yapılan anlaşmalar ve destek hizmetleri faaliyetlerinin gözden geçirilmesi,
 - Fonlama stratejisinin gözden geçirilmesi; dolayısıyla fon akışının ve kaynakların etkili bir şekilde çeşitlendirilmesinin sağlanması,

- Faaliyet stratejisinin gözden geçirilmesi.
41. Riskli alanlar tespit edildiğinde, bankalar uygun risk azaltım önlemlerini almalıdır. Muhtemel önlemlerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:
- Risk yoğunlaşmalarına ilişkin limit ve eşik değerlerin düşürülmesi,
 - İş stratejisinin aşırı yoğunlaşmaları azaltacak şekilde değiştirilmesi,
 - Aktif kompozisyonunun veya fonlama kaynaklarının çeşitlendirilmesi,
 - Koruma satın alınması (örneğin kredi türevleri, teminat, garantiler, vb)
 - Bazı varlıkların elden çıkarılması,
 - Destek hizmeti anlaşmalarının değiştirilmesi.
42. Fonlamaya ilişkin yoğunlaşma riskine yönelik limitler aşağıdakileri içerebilir:
- Bankalar arası piyasalardan sağlanan fonlara ilişkin limitler,
 - Maksimum veya minimum ortalama vadelere ilişkin limitler.
43. Likidite yoğunlaşmasını sınırlayan aşağıdaki limitler de göz önünde bulundurulabilir:
- Vade uyumsuzluğuna ilişkin limitler, özellikle kümülatif likidite boşluklarına ilişkin limitler,
 - Bilanço dışı pozisyonlara ilişkin limitler.
44. Limitlerin yanı sıra belirli eşik değerlere göre ayarlanan göstergeler ve tetikleyici seviyeler de risk yönetimi açısından faydalı araçlar olup, genellikle limitlere göre daha ihtiyatlı bir şekilde belirlenir. Ayrıca bu araçlar, limitlere yaklaşıldığında uyarı mekanizması işlevi görerek gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayıp limitlerin aşılmasını önlerler.
45. Bankalar tarafından kullanılan risk azaltım teknikleri yeterli, yönetilebilir ve ilgili personel tarafından iyi bir şekilde anlaşılır olmalıdır. Bankalar, yoğunlaşma riskini azaltırken tamamen belli risk azaltım araçlarına bağlı kalmamalı ve bu araçların özelliklerini ve kalitesini göz önünde bulundurarak risk azaltım araçlarında yoğunlaşmaya neden olmamalıdır.
46. Bankalar, yeterli uzmanlıklarının olmadığı, yapıları, iş modelleri veya risk iştahları ile uyumlu olmayan ürün ve faaliyetlere girmemeye özen göstermelidir. Risk azaltım stratejisi bazı durumlarda gereğinden fazla çeşitlendirmeye sebebiyet verebilir. Örneğin; iyi kalitedeki risk azaltım araçlarında yoğunlaşmanın yerine daha düşük kalitedeki risk azaltım araçlarında (sırf çeşitlendirme yapmak için) çeşitlendirmeye gitmek toplam riski artırabilir. Yoğunlaşma riskinin azaltılması portföydeki alacakların toplam riskini arttırmamalıdır. Bir diğer ifadeyle kullanılan risk azaltım araçlarının kalitesi orijinal alacakların kalitesiyle aynı ya da bunların kalitesinden daha yüksek olmalıdır.

47. Bankalar yoğunlaşma riskini düzenli olarak raporlamak için yeterli sisteme sahip olmalıdır. Bu sistem, üst yönetim ve ilgili birimlere yoğunlaşma riski seviyeleri hakkında gerekli bilginin zamanında, doğru bir şekilde ve kapsamlı olarak ulaşmasını sağlamalıdır.
48. Bankalar, risk yoğunlaşmalarının yönetiminde etkili karar alınmasını sağlayacak güvenilir, güncel ve kapsamlı bir izleme ve raporlama çerçevesine sahip olmalıdır. Bu çerçeve bankanın mevcut izleme ve raporlama çerçevesinin bir parçası olabilir. Üst yönetime sunulan raporlar; temel risk faktörleri ve yapılan risk azaltımlarına ilaveten münferit risk türü bazında ve riskler arası yoğunlaşmalar hakkında niteliksel ve mümkün olduğunda niceliksel bilgiler içermelidir. Raporlar; limit yapısı, faaliyet alanları, coğrafi bölge ve kuruluşları konsolide ve konsolide olmayan seviyede takip edecek uygunlukta bilgiler içermelidir.
49. Banka, yönetim bilgi sistemi ve risk yönetimi süreçleri vasıtasıyla banka genelindeki farklı tüzel kişilikler, alacak sınıfları (örneğin, krediler, türev ürünler, yapılandırılmış ürünler gibi), riskli faaliyetler (alım satım hesapları gibi) ve coğrafi bölgeler de dahil olmak üzere benzer risk pozisyonlarını tespit edebilmeli ve toplulaştırabilmelidir. Risk yoğunlaşmalarının oluşabileceği tipik durumlar şunlar olabilir:
- Aynı karşı taraflara kullandırılan büyük meblağlı krediler,
 - Aralarında risk ilişkisi bulunan karşı tarafların oluşturduğu gruplara kullandırılan büyük meblağlı krediler,
 - Aynı ekonomik sektör ya da coğrafi bölgede yer alan karşı taraflara kullandırılan krediler,
 - Aynı hizmet veya mal üretimi yapan ya da aynı kredi riski azaltım yöntemlerine başvuran karşı tarafların oluşturduğu gruplara kullandırılan krediler,
 - Yalnız bir çeşit teminat türü ya da kredi koruması kullanılması nedeniyle dolaylı olarak maruz kalınan kredi riskleri,
 - Alım satım hesabından kaynaklanan riskler/piyasa riski,
 - İşlemlerin icra ve ifasından kaynaklanan karşı taraf riskleri,
 - Fon kaynakları,
 - Krediler, türevler ve yapılandırılmış ürünler gibi bankacılık veya alım satım hesaplarında tutulan varlıklar,
 - Bilanço dışı alacaklar.
50. Raporlamanın sıklığı risk faktörlerinin önemine, yapısına ve özellikle de volatilitesine bağlı olmalıdır. Düzenli raporlamayı desteklemek amacıyla stres dönemlerinde ilave raporlama yapılabilmelidir.
51. Bankalar onaylanan risk limitlerinin takibi amacıyla farklı alacaklarda meydana gelen risk yoğunlaşmalarını izleyebilecekleri bilgi yönetimi sistemlerine sahip olmalıdır. Bu şekilde limitlerin izlenmesi amacıyla oluşturulan raporlar, yönetim raporlarına ve limitleri kullanan personele ait faaliyet raporlarına ilave edilmelidir. Bankaların limit aşımalarını zamanında tespit edecek ve düzeltici müdahaleye imkân sağlayacak limit aşım prosedürleri olmalıdır.

İlke 5. Bankalar, yoğunlaşma riskinin İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirilmesi (İSEDES) ve sermaye planlaması çerçevesinde ele alınmasını sağlamalıdır. Özellikle, sermaye miktarının portföylerdeki yoğunlaşma riski seviyesini taşımaya yetecek düzeyde olmasına dikkat edilmelidir.

52. Bankalar, sermaye yeterliliğinin İSEDES kapsamında değerlendirilmesinde yoğunlaşma riskini de göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca bankalar, sermaye yeterliliği değerlendirmelerinin yoğunlaşma riskleri için kapsamlı ve yeterli düzeyde olduğunu gösterebilmelidir. Bir banka, yoğunlaşma risklerinin (münferit risk türü bazında ve risk türleri arasında olmak üzere) sermaye yeterliliği çerçevesinde yeterince kapsanmış olduğunu gösterebiliyorsa; İSEDES kapsamında kullanılan modeller aracılığıyla yoğunlaşma riski için ayrı bir risk kategorisi olarak sermaye tahsis edilmesine gerek olmayabilir. Ancak, her durumda, hesaplanan içsel sermaye bütün münferit risk türleri bazında ve risk türleri arası yoğunlaşmalar da dahil olmak üzere bankanın maruz kaldığı tüm riskleri kapsamalıdır.
53. Bankalar tüm alacaklara ilişkin yoğunlaşma riski değerlendirmesinde risk azaltımını göz önünde bulundurmalıdır. Risk azaltımı değerlendirilirken; risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin kalitesi de dahil olmak üzere yoğunlaşma riski seviyesini ayarlamak için alınan aksiyonların etkinliği gibi bir takım ilgili faktörler de dikkate alınabilir.
54. İçsel sermaye geniş bir kapsamda değerlendirilmesine rağmen farklı faktörlere verilen önem bankadan bankaya göre değişebilecektir. Fakat yoğunlaşma riski seviyesi ne kadar yüksekse bankanın içsel sermaye ölçme ve değerlendirmeye ilişkin uygulamalarının yeterliliğini gösterme sorumluluğu o derece artacaktır.

BEŞİNCİ KISIM

Yoğunlaşma Riskinin Münferit Risk Türleri Bazında Yönetimi

Kredi Riski

İlke 6. Bankalar, hangi tür faaliyet ve durumların kredi riski yoğunlaşması doğurduğuna ilişkin kısa ve pratik bir tanım yapmalıdır.

55. Bu tanım asgari olarak aşağıda yer alan türdeki kredi riski yoğunlaşmalarını içermelidir:
- Aynı karşı taraflara kullandırılan büyük meblağlı krediler,
 - Aralarında risk ilişkisi bulunan karşı tarafların oluşturduğu gruplara kullandırılan büyük meblağlı krediler,
 - Aynı ekonomik sektör ya da coğrafik bölgede yer alan karşı taraflara kullandırılan krediler,

- Aynı hizmet veya mal üretimi yapan ya da aynı kredi riski azaltım yöntemlerine başvuran karşı tarafların oluşturduğu gruplara kullanılan krediler,
- Yalnız bir çeşit teminat türü ya da kredi koruması kullanılması nedeniyle dolaylı olarak maruz kalınan kredi riskleri,

İlke 7. Bankalar maruz kaldığı tüm kredi risklerini sistematik olarak karşı taraf, ürün, sektör ve coğrafi bölge bazında tespit edebilecek yöntem ve araçlar kullanılmalıdır.

56. Kredi risklerini toplulaştırma ve kredi riski limitlerini yönetme amacıyla tesis edilen sistem, banka faaliyetlerinin geneli bazında, kredi kullanılan borçluyu geniş bir risk bakış açısıyla ele almaya ve takip etmeye imkan tanıyacak yeterlilikte olmalıdır. Diğer bir ifadeyle bu sistem; örneğin, bir şirketin kredi riski yoğunlaşması açısından takip edilmesi esnasında yalnızca o şirkete kullanılan kredilerin takip edilmesine değil aynı zamanda o şirketin ilişkili olduğu ya da bağlı olduğu şirketlerin risklerinin de takip edilmesine imkân tanınmalıdır.
57. Örneğin, teminat mektubu gibi gayrinakdi krediler ya da kredi temerrüt swabı gibi türev finansal araçlarla kredi koruması sağlayan bankalar, nakdi kredi kullandırmalarından farklı olarak, birden fazla ve daha karmaşık banka-borçlu ilişkilerine sahip olabilir. Bundan dolayı, kredi yoğunlaşması riski yönetimi esnasında, özellikle de konsolide bazda risk takibi yapılırken, bu tür durumların dikkatli bir şekilde ele alınması gerekmektedir.
58. Kredi yoğunlaşması riski, menkul kıymetleştirmeler gibi yapılandırılmış finansal ürünlerden de kaynaklanabilir.
59. Kredi yoğunlaşması riski ayrıca; bankacılık hesaplarından, alım satım hesaplarından ya da bu iki portföyün kombinasyonundan ortaya çıkabilir. Bu kapsamda alım satım hesaplarına ilişkin kredi yoğunlaşması riski hesaplanırken, bu portföyden kaynaklanan karşı taraf kredi riski ve spesifik risk dikkate alınmalıdır.
60. Sektörel ve coğrafi ilişkilerin ötesinde tedarik zincirleri, ortaklık ve garantörlük ilişkileri yoluyla paylaşılan karşı taraflar (örneğin, aynı karşı tarafa birden fazla bankanın ortak olması ya da garantörlük sağlaması gibi durumlar) nedeniyle oluşan borç verenler arasındaki birbirine bağımlılık ancak ekonomik dalgalanma ya da kriz zamanlarında açık bir şekilde görülebilmektedir. Bundan dolayı stres testlerinin, kredi portföyünde gizlenmiş olan çeşitli yoğunlaşmaların büyüklüğünün ölçümü amacıyla kullanımı büyük önem taşımaktadır.
61. Banka yönetimi bankanın önemli kredi riski yoğunlaşmaları için düzenli stres testleri yapmalı ve bu testlerin sonuçlarını bankanın performansını olumsuz bir şekilde etkileyebilecek, piyasa koşullarındaki olası değişimlerin belirlenmesi ve bu değişimlere yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesi için değerlendirmelidir.

İlke 8. Kredi yoğunlaşması riskinin hesaplanması amacıyla bankalarca kullanılan model ve göstergeler, krediler arasındaki bağımlılığı yeterli bir şekilde dikkate alınmalıdır.

62. Model riski, kredi yoğunlaşması riskinin modellenmesinde dikkate alınması gereken önemli bir risktir. Kredi kullandırılan taraflar arasındaki bağımlılığın tahmin edilmesi amacıyla kullanılan modelin türü, söz konusu bağımlılık hesaplamasını etkileyecek önemli bir faktördür. Modeller temel olarak farklı yapılara sahip olabilir (indirgenmiş formdaki modellere karşılık yapılandırılmış modeller gibi) ya da farklı kurulumlarda (standart moda “default mode” karşılık piyasa değerine göre hesaplama modu “mark-to-market mode”) çalışabilirler. Model seçiminin bir bankanın kredi yoğunlaşması riskinin değerlendirilmesinde büyük etkisi olduğu için, bankaların söz konusu modellerin dayandığı teknik ve varsayımları tamamıyla anlamaları oldukça önemlidir.
63. Bankalar, kullandıkları modellerin kredi portföylerinin karakteristik özelliklerine uygun olduğunu ve bu modellerin kredi riskleri arasındaki bağımlılık ilişkisini doğru bir şekilde ölçtüğünü ortaya koyabilmelidir. Bütün modeller farklı türdeki bağımlılık ilişkilerini eşit seviyede doğru bir şekilde ölçemeyebilir. Bu nedenle, portföylerin karakteristik özelliklerine uygun olmayan modeller kredi yoğunlaşması riskinin olduğundan daha düşük bir seviyede hesaplanmasına neden olabilir.
64. Örneğin, yeterli piyasa verisinin mevcut olmadığı perakende KOBİ gibi alacaklara yönelik bağımlılık ilişkisi modellenirken, bankalar genel olarak söz konusu alacakları temsil etmeyen verileri kullanmak zorunda kalabilir. Ayrıca, borçlular arasındaki bağımlılık ilişkisinin hesaplanmasında kullanılan varsayımlar yalnızca küçük çapta ve bölgesel bazdaki hesaplamalar için yeterli olabilir veya stres koşullarında ortaya çıkabilecek riskleri göz ardı edebilir.
65. Diğer önemli bir husus ise; modelin kalibrasyonunu yapmak amacıyla kullanılan örneklem periyodunun, ekonomik kriz şartlarını iyi bir şekilde yansıtacak ve sağlam tahminler üretebilecek yeterlilikte olmasıdır. Bankalar, özellikle hesaplamada kullanılan zaman serilerinin ekonomide çöküş yaşanan yılları kapsamadığı durumlarda, bu konuda yeterince ihtiyatlı davranıldığını ispat etmelidir.
66. Kredi yoğunlaşması riskinin hesaplanmasında karşılaşılan zorluklardan biri de, banka içerisinde aynı karşı tarafa kullandırılan farklı türdeki kredilerin toplulaştırılması esnasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bir müşteriye bankacılık portföyü kapsamında bir kredi kullandırılabilir gibi aynı zamanda söz konusu müşteriyle alım satım amaçlı türev işlemler de yapılabilir. Dolayısıyla, farklı türdeki kredi işlemlerinin uygun bir yöntemle toplulaştırılmasına ayrıca dikkat edilmeli ve kredi yoğunlaşması riskiyle ilgili olabilecek herhangi bir işlem hesaplama dışı bırakılmamalıdır.

Piyasa Riski

İlke 9: Bankalar, piyasa yoğunlaşma risklerini tespit etmeli, ölçmeli, izlemeli ve raporlamalıdır.

67. Piyasa riskindeki yoğunlaşmalar, tek bir risk faktörüne ilişkin pozisyonlardan veya aralarında korelasyon bulunan çok sayıdaki risk faktörüne ilişkin pozisyonlardan ortaya çıkabilir. Risk faktörleri arasındaki korelasyon her zaman gözle görülür olmayabilir ve bu durum ancak kötü piyasa koşullarında kendini gösterebilir.
68. Bankalar tüm önemli risk faktörlerini tespit etmeli ve özellikle, stres testi ve duyarlılık analizleri vasıtasıyla bankanın portföylerinin değeri ve piyasa riski profilinin korelasyon değişimlerinden ve doğrusal olmayan değişimlerden nasıl etkilendiğini analiz edebilmelidir.
69. Birçok bankada piyasa riskine maruz pozisyonların izlenmesi için Riske Maruz Değer (RMD) model ve limitleri kullanılmaktadır. RMD modelleri, risk faktörleri arasındaki strese tabi olmayan korelasyonları kullanabilir. Ancak kötü piyasa koşullarında karşılıklı bağımlılık düzeyleri değişebilir ve alım satım hesaplarındaki çeşitlendirme etkisinin faydası, olduğundan daha fazla tahmin edilebilir. Ayrıca, modellerde kullanılan fiyatlar gerçek piyasa fiyatlarını temel almayıp, piyasa gözlemlerine dayalı değerlendirme teknikleri kullanılarak elde edilmiş olabilir. Buna ilaveten söz konusu fiyatlar; gözleme dayanmayan ve strese tabi dönemlerde sınırlı geçerliliği olan varsayımlara dayalı olabilir. Dolayısıyla bir ürünün gerçek yoğunlaşma riski ortaya konulamamış olabilir. Yoğunlaşma riski aynı zamanda diğer piyasa katılımcılarının faaliyetlerinin sonucu olarak da ortaya çıkabilir. Sistemik risk de yoğunlaşmaların önemli bir kaynağı olabilir ve bu durum modellerde göz ardı edilebilir.
70. Geleneksel RMD modelleri, özellikle olumsuz piyasa koşullarında ortaya çıkan tüm piyasa riski yoğunlaşmalarını kapsamayabilir. Bankanın RMD ölçümü kötü piyasa koşullarını yansıtmayabilir ve bu nedenle de yoğunlaşmalar tespit edilemeyebilir. Pozisyonların net bazda takip edilmesi, yoğunlaşma riskini büyük ölçüde arttıran büyük brüt pozisyonların gizlenmesine yol açabilir. Bu nedenle yoğunlaşma riskini izlemek için kullanılan ölçümler, bir veya daha fazla risk faktöründe yoğunlaşan pozisyonların arttığını fark ve tespit edebilecek yeterlilikte olmalıdır.
71. Piyasa riski yoğunlaşması kapsamında ayrıca risk türü (faiz, kur vb.), risk faktörü, verim eğrisi, ürün (menkul kıymet, swab, opsiyon vb.), döviz cinsi, coğrafi bölge ve piyasalar bazında yoğunlaşmalar tespit edilmeli, etkin bir şekilde yönetilmeli ve banka içerisinde ilgili birimlere raporlanmalıdır.

İlke 10. Bankaların yoğunlaşma riski değerlendirilirken zaman içinde değişebilecek farklı likidite ufuklarının muhtemel etkileri de dikkate alınmalıdır.

72. Bankalar farklı likidite ufukları kullanarak yoğunlaşma riskini değerlendirmelidir. Piyasa likiditesinin yoğunlaşma riski üzerindeki muhtemel etkisi dikkate alındığında, likidite ufuklarının normal ve kötü piyasa koşullarında dikkatlice değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, bankanın risk limitleri belirlenirken de bu hususa dikkat edilmelidir.

Operasyonel Risk

İlke 11. Bankalar, gerçekleştirdikleri işlemlerle ilişkili olan operasyonel risk yoğunlaşmasının (OPRY) tüm yönlerini tam olarak anlamalıdır.

73. OPRY, bankanın genel risk profilinin kötüleşmesine neden olabilecek büyüklükteki kayıpları oluşturabilecek ve dolayısıyla bankanın finansal durumunu veya temel işlevini sürdürmesini tehlikeye sokacak herhangi münferit veya grup bazındaki yoğunlaşmalardır. Risk faktörleri arasındaki korelasyon her zaman gözle görülür olmayabilir ve bu durum ancak kötü piyasa koşullarında kendini gösterebilir.
74. Bankalar, operasyonel risk yönetim çerçevesinin bir parçası olarak OPRY doğuran temel kaynakları tanımlamalıdır. OPRY'nin hem gerçekleşmiş hem de olası etkilerini açıkça analiz etmelidir.
75. OPRY doğurabilecek tüm kaynaklar göz önünde bulundurulmalıdır. Bankalar söz konusu kaynakların, banka faaliyetleri veya organizasyon yapısının özellikleriyle ilişkili olabileceğini dikkate almalıdır.
76. Örneğin, yoğun olarak ödeme, takas ve alım satım faaliyetleri bulunan veya temel ihtiyaçları için bir veya birkaç dış tedarikçiye (bilgi sistemleri, sigorta veya destek hizmeti sunan şirketler) bağımlı olan bankalar, OPRY'ye potansiyel olarak maruzdurlar.
77. OPRY'nin diğer muhtemel kaynakları (örneğin satış sonrası müşteri geri ödemelerindeki sıkıntılar nedeniyle kayıplarla sonuçlanabilecek bir "agresif satış" kampanyası yürütme kararı), bankanın genel risk profili üzerindeki olumsuz sonuçları ve negatif etkisi nedeniyle daha açık teşhis edilebilir.
78. Birçok yüksek frekanslı/ortalama etkili (YFOE) kayıp olayları ve düşük frekanslı/yüksek etkili (DFYE) kayıp olayları OPRY olayı olarak sınıflandırılabilir. Eğer azaltılamazsa, orta etkili olayların sıkça tekerrürü, uzun vadede bankanın varlığını sürdürmesini tehlikeye atabilir. Diğer yandan, yaşanma olasılığı düşük ancak etkisi yüksek olan olaylar ise bankanın anında temerrüt etmesine neden olabilir.
79. YFOE ve DFYE kayıp olaylarının hepsi OPRY ile ilişkili olmamasına rağmen, bu kayıp olaylarının teşhis edilmesi ve giderilmesi bankanın operasyonel risk profilinin tespit edilmesinde çok önemlidir. Ancak, eğer YFOE ve DFYE kayıp olaylarının yetersiz kontrol veya yetersiz prosedürler gibi ortak bir nedeni varsa, bu olayların yoğunlaşma riskine neden olduğu göz önüne alınmalıdır.

80. YFOE ve DFYE kayıp olayları çoğunlukla, "çoklu zaman kayıpları"ndan ve "çoklu etki kayıpları"ndan doğmaktadır¹. Bu tür kayıplar, organizasyonel değişiklikleri ve operasyonel riski azaltma faaliyetlerini tetiklediğinden bankalar, faaliyet ve birimlerindeki "çoklu zaman kayıpları" ve "çoklu etki kayıpları"nı doğru bir şekilde tespit etmek, sınıflandırmak ve gidermek için uygun prensipleri tanımlamalı ve spesifik kriter ve örnekler belirlemelidir.

İlke 12. Bankalar operasyonel risk yoğunlaşması düzeylerini değerlendirmek için uygun araçlar kullanılmalıdır.

81. Bankalar operasyonel risk düzeylerini değerlendirirken olası risk yoğunlaşmalarını dikkate almalıdır. Değerlendirme araçları bankanın büyüklüğüne, işlemlerinin karmaşıklığına ve bankanın operasyonel riske esas tutar hesaplama yöntemine uygun olmalıdır.
82. Kayıp verisinin (içsel ve/veya dışsal) meydana gelme sıklığının ve büyüklüğünün zaman içindeki gelişiminin analiz edilmesi operasyonel risk yoğunlaşmasının temel belirleyici etkenlerini ve etkilerini ortaya çıkarabilir.
83. Bir tarafta kayba sebep olmadan atlatılan ve ayrıca kazanç sağlanmış operasyonel risk olayları diğer tarafta ise uzman görüşü içeren senaryo analizleri veya benzeri süreçler; operasyonel risk yoğunlaşması için mevcut ortam ve yeni iş alanlarına ilişkin veya banka yapısındaki değişiklikler ya da yeni yönetim kararları vb. hakkında ileriye dönük bir bakış açısı verebilirler.
84. Uygun olduğu hallerde, operasyonel risk yöneticileri ve iç kontrol fonksiyonları, bankanın operasyonel risk yoğunlaşma düzeyi değerlendirmesine dahil olmalıdır. Kayıp verisinin toplanması da değerlendirmenin bir parçası olmalıdır.
85. İstenmeyen risk yoğunlaşmalarından kaçınmak için; sağlam içsel süreçlerin, iç sistemlerin ve yeterli insan kaynağının bulunması çok önemlidir. Bununla birlikte, bankacılık işlemleri her zaman operasyonel risk yoğunlaşmasına maruz kalacağından dolayı uygun iç kontrol sistemleri bu risklerin azaltılması için oldukça önemlidir.
86. Bankalar, kapasitelerinin iş sürekliliğini sağlayacak şekilde olmasını temin etmek ve faaliyetlerindeki bir aksamadan dolayı meydana gelecek kayıpları önleyebilmek için acil ve beklenmedik durum planları ve iş sürekliliği planları oluşturmalarıdır. Bu planlar yoğunlaşma riski yönetimi kapsamında; özellikle meydana gelme olasılığı düşük fakat herhangi bir aksaklıkta çok büyük kayıplara sebep olacak olaylar için çok önemlidir.
87. Operasyonel risk yoğunlaşması, risk azaltım tekniklerinin kullanılmasıyla da ele alınabilir. Örneğin; dolandırıcılık, agresif satış kampanyası veya dışarıdan alınan hizmetlerin kesintiye uğraması gibi sebeplerle ortaya çıkan kayıplar için sigorta poliçeleri geliştirilebilir.

¹ "Çoklu zaman kayıpları" farklı zaman dilimlerinde meydana gelen fakat aynı operasyonel risk olayına ait olan müteakip kayıp grubunu; "çoklu etki kayıpları" ise aynı kök olayla ilgili olarak değişik varlıkları, faaliyet kollarını, faaliyet birimlerini vb. etkileyen birbiriyle ilintili kayıp gruplarını ifade etmektedir.

88. Risk azaltım tekniklerinin kullanılması diğer risk türlerinin (örneğin; kredi riski) ortaya çıkmasına neden olabilir ve ortaya çıkan riskler toplam risk azaltımının etkisini azaltabilir (örneğin; yasal risk ya da diğer ek operasyonel risk). Yeni risklerin ortaya çıkması ikincil operasyonel risk yoğunlaşması olarak ele alınabilir. Söz konusu yoğunlaşma riski, eğer bir banka risklerini veya yoğunlaşma risklerini, banka tarafından transfer edilen tüm operasyonel riskleri karşılayacak kapasitesi bulunmayan ya da bu riskleri bir havuza atıp paylaşacak yeni bir sigorta şirketi ve ortak bulamayan, sadece tek bir sigorta şirketine sigortalattırırsa ortaya çıkabilir.
89. Operasyonel risk yoğunlaşması için risk azaltım teknikleri kullanılıyorsa, banka artık riski ve operasyonel risk yoğunlaşması da dahil risk azaltım araçlarıyla ilişkili ilave riskleri de göz önünde bulundurmalıdır.

Likidite Riski

İlke 13. Bankalar likidite riski yoğunlaşmalarının tüm önemli türlerini tespit edebilmek için fonlama ve aktif yapılarını yeterince anlamalı ve zaman içinde bu yapıları etkileyen tüm temel faktörlerin farkında olmalıdır. Bankalar kullandıkları iş modellerine bağlı olarak, fonlama ve aktif yapılarından kaynaklanan zayıflıkların farkında olmalıdır. Örneğin, bilançonun pasif tarafında yer alan perakende ve toptan fonlama miktarının toplam pasif içerisindeki oranlarında veya likidite tamponundaki tek bir menkul kıymette büyük yoğunlaşmaların önüne geçilmelidir. Ayrıca, likidite riski yoğunlaşmaları belirlenirken bölgesel özellikler analiz edilmeli ve bilanço dışı taahhütler de dikkate alınmalıdır.

90. Yoğunlaşma riskleri; hem aktif kalemlerdeki hem de pasif kalemlerdeki yoğunlaşmaların oluşturduğu likidite riskinin başlıca kaynağı olabilir ve bu da likidite sorunlarına yol açabilir. Aktif yoğunlaşması, bazı varlık sınıfları için likiditenin az olduğu veya piyasa likiditesinin azaldığı dönemlerde bankanın nakit yaratabilme yeteneğini bozabilir. Bankanın finansman yapısı tek bir olay ya da tek bir faktöre karşı kırılgan olduğunda, örneğin; fonların ani ve aşırı derecede çekilmesi veya yeni fon bulmak için yetersiz erişim olması durumlarında pasif yoğunlaşması (veya fon yoğunlaşması) meydana gelir. Bir fonda meydana gelen yoğunlaşma miktarı; kendisi tarafından ya da aynı anda kendisine benzer ya da ilişkili fon kaynakları tarafından bankanın günlük fonlama stratejisini önemli ölçüde değiştirmesini gerektirecek tutarı ifade eder.
91. Son yıllarda karmaşık finansal ürünlerin kullanımının artması ve finansal piyasaların globalleşmesi, mevduata dayalı fonlamadan piyasa temelli fonlamaya geçişi beraberinde getirmiştir. Bankalar, toptan fonlamaya artan bağımlılık nedeniyle, kredi volatilitelere ve piyasa fiyatlarına daha duyarlı hale gelmiştir. Buna ilaveten, bankalar arası piyasa faaliyetleri bulaşma riski etkilerini de beraberinde getirmektedir.

92. Likidite riski yoğunlaşmalarının belirlenmesi sürecinde piyasa likiditesi riski ve fonlama likidite riski ile bunların birbiriyle olan ilişkileri de dikkate alınmalıdır. Bankalar likidite yönetiminde, likit aktif stokunu kötü piyasa koşullarında mümkün olduğunca likidite temin edilecek şekilde yönetebilmelidir. Uzun vadeli istikrarlı fon sağlanırken likiditesi düşük aktif sınıflarında büyük yoğunlaşmalardan kaçınılmalıdır. Aksi halde, piyasanın aşağı yönlü olduğu bir durumda bankaların likidite yaratabilme kapasitesi büyük ölçüde zarar görebilir.
93. Toptan fonlamadaki fazla yoğunlaşmalar likidite riskini genel olarak artırmaktadır. Zira toptan fon sağlayıcılar perakende fon sağlayıcılara kıyasla kredibiliteye daha duyarlı ve banka hakkındaki finansal güçlüğü ilişkin piyasa dedikodularına itibar etmeye daha yatkındırlar. Bankalar arası fonlama bulaşma riskinden dolayı özellikle kriz dönemlerinde, bankalar arası güvenin azaldığı ve kredi vermekte daha isteksiz hale gelindiğinde, istikrarsız bir fonlama kaynağı olabilmektedir. Yoğunlaşma görülen her bir fonlama kaynağına ilişkin geri çekilme olasılığı değerlendirilirken hem davranışsal özellikler hem de sözleşmeye ilişkin hususlar dikkate alınmalıdır.
94. Birden çok ülke ve para biriminde faaliyeti olan bankalar için önemli pozisyon taşınan her bir para türü için çeşitli likidite kaynaklarına erişim sağlanmalıdır. Zira bankalar her zaman bir para cinsinden diğerine kolaylıkla geçiş yapabilme imkânına sahip olmayabilir.
95. Çeşitli ülke düzenlemelerinde, varlıkların bu ülkeler arasında serbest dolaşımına ilişkin (vergisel hususlar veya yasal koruma altına alma gibi) varlıkların en çok ihtiyaç duyulan alanlara tahsis edilebilme imkânını sınırlayan düzenleyici hükümler bulunabilir. Bankalar genel merkez ile yurtdışı şubeler arasındaki veya ana banka ve bağlı ortaklık ya da farklı bağlı ortaklıklar arasındaki likidite yoğunlaşmalarını tespit edebilmelidir.
96. Likidite riski yoğunlaşmasını etkileyen bir diğer önemli etken bilanço dışı kalemlerdir. Bilanço dışı likidite ihtiyaçları hem sözleşmeye dayalı hem de sözleşmeye dayalı olmayan taahhütlerden kaynaklanabilir. Bilanço dışı sözleşmeye dayalı yükümlülükler fon sağlama amaçlı verilen taahhütler, garantiler ve kredi limitleri gibi taahhütleri içerebilir. Menkul kıymetleştirme sözleşmelerindeki hükümler, teminat veya likidite desteği sağlanmasını tetikleyen performans düşüklüğü veya not azaltımı gibi hususlar bakımından incelenmelidir. Özellikle kötü piyasa koşullarında, iyi bir itibar, piyasa payı veya iş bağlantıları sağlamak amacıyla özel amaçlı menkul kıymetleştirme şirketi gibi kuruluşları destekleme yükümlülüğü beklenmeyen bir şekilde ortaya çıkabilir ve bu durum bankanın likidite seviyesini önemli boyutta tehdit edebilir. Bilanço dışı taahhütlere ilişkin yükümlülüklerle bağlı olarak ortaya çıkabilecek olası likidite ihtiyaçları düzenli olarak değerlendirilmelidir. Borçlanma araçlarının erken ödenmesi ihtimali de (geri çağrılabilir olanlar veya tetikleyici hükümlerden dolayı erken ödenmesi gerekenler) ayrıca dikkate alınmalıdır.

İlke 14. Bankalar, fonlamaya ilişkin yoğunlaşma riskini tespit ederken, fon kaynaklarını aktif bir şekilde izlemelidir. Bankaların fon kaynaklarına erişimini bozabilecek veya

fonlarda ani ve önemli ölçüde çekilme meydana gelmesini tetikleyebilecek tüm faktörlerin kapsamlı bir şekilde analizi yapılmalıdır.

97. Banka ve bankanın bilanço yapısından kaynaklanan fonlamaya ilişkin yoğunlaşmayı gösteren sabit eşik değer ya da limit yoktur. Fonlamaya ilişkin yoğunlaşma örnekleri aşağıda verilmiştir.

- i. Belirli bir pazar veya üründe yoğunlaşma
 - Bankalar arası piyasa,
 - Borçlanma araçlarının ihracı yoluyla fonlama (finansman bonosu, orta vadeli bonolar, sermaye benzeri borçlanma araçları vb.),
 - Diğer toptan fonlamalar (büyük şirketlerden ve kurumsal yatırımcılardan sağlanan fonlar),
 - Yapılandırılmış ürünler (döviz swapları, varlığa dayalı menkul kıymet, ipotek teminatl \tilde{u} tahviller), teminat ve marj tamamlama taleplerinden kaynaklanan yükümlölükler.
- ii. Teminatl \tilde{u} fonlama kaynaklarındaki yoğunlaşma
 - Repo/ters repo ve hisse senedi ödünç alma/ödünç verme işlemleri gibi menkul kıymet finansman araçları ve bu işlemlerde kullanılan varlıklar,
 - Varlığa dayalı menkul kıymet,
 - Alacakların menkul kıymetleştirilmesi (kredi kartları, konut ve taşıt kredileri vb.),
 - İpotek teminatl \tilde{u} tahvillerin bazı türleri,
 - Açık piyasa işlemlerine bağımlılık.
- iii. Az sayıda likidite sağlayıcısından kaynaklanan yoğunlaşmalar: Az sayıda likidite sağlayıcısına olan bağımlılık farklı piyasa veya ürünler kullanılsa da oluşabilir. Belirli bir yoğunlaşma riski analizi yapılmadan, az sayıda likidite sağlayıcısı üzerinde olan yoğunlaşmalar zor tespit edilebilir ve bundan dolayı söz konusu yoğunlaşmanın daha az olduğu düşünölebilir. Bu yoğunlaşmalar aşağıdakilerden kaynaklanabilir:
 - Toptan fonlama sağlayıcıları (büyük şirketlerden ve kurumsal yatırımcılardan sağlanan fonlar),
 - Bankanın ait olduğu finansal gruptan sağlanan fonlama,
 - Büyük bireysel mudiler veya karşı taraflar,
 - İlişkili karşı taraflar,
 - Fon kaynaklarının coğrafi bölge ve/veya para birimi bazında yoğunlaşması.
- iv. Vade yoğunlaşmaları; uzun vadeli alacakların kısa vadeli fonlama ile finanse edilmesine olan aşırı bağımlılık: Vade uyumsuzluğu bankacılığın ayrılmaz bir parçası olup, bankalar kısa vadeli kaynaklarını yenileyemiyorsa likidite problemleri ortaya çıkabilir. Vade yoğunlaşmasının bir başka çeşidi de aynı vade diliminde yer alan farklı fonlama kaynaklarının bankaya kısa bir zaman diliminde büyük miktarlarda ya da çok sayıda

borçlanma aracı ihraç ettirmesini gerektirdiği durumlarda ortaya çıkabilir ve bu durum piyasa doyuma ulaştığında zorluklara yol açabilir.

İlke 15. Likidite riski yoğunlaşmalarının nitel değerlendirmeleri söz konusu yoğunlaşmaların seviyesini belirlemek için kullanılan sayısal göstergeler ile birlikte yapılmalıdır.

98. Kullanılan sayısal göstergelere bir örnek, toptan fonlamanın toplam yükümlülüklerle oranıdır. Bu oran bankanın piyasa fonlama kaynaklarına ne ölçüde (daha istikrarsız ve daha kırılğan) bağımlı olduğunu gösterir. Bir başka örnek de, en büyük beş mevduatın toplam mevduat içindeki yüzdesidir.

İlke 16. Bankalar acil fonlama planlarını hazırlarken likidite riski yoğunlaşmalarını dikkate almalıdır.

99. Bankalar acil fonlama planını hazırlarken;

- Likidite riski yoğunlaşmalarında ortaya çıkabilecek herhangi bir yükseliş ve kriz durumunda alınacak tedbirleri tespit etmeye imkan tanıyan erken uyarı göstergelerini göz önünde bulundurmalı,
- Yoğunlaşma seviyesinde acil tedbirlerin uygulanmasından kaynaklanan herhangi bir artışı dikkatle izlemeli ve bu artışı mümkün olduğunca hızlı bir şekilde azaltmalıdır.

100. Yukarıda belirtilen erken uyarılar arasında yoğunlaşma limitlerinin ihlallerini izleyen göstergeler de vardır (örneğin; her bir münferit ihraççı, sektör, likidite kredisi, farklı derecelendirme notlarına sahip varlıklar bazında limitler).

101. Yoğunlaşmaya ilişkin erken uyarı göstergelerini tetikleyen bir kriz durumunda fonlama çeşitliliğinin sürdürülebilmesi için alınacak önlemler de uygulanacak stratejiler arasındadır.

EK 1. YOĞUNLAŞMA RİSKİ ÖRNEKLERİ

1. 2007-2008 Global finansal krizinde görülen risk türleri arasındaki yoğunlaşmalara örnekler:

2007-2008 Global finansal krizinde, münferit risk faktörleri ya da bu faktörlerin etkileşimi nedeniyle risk ve kayıpların kademeli bir şekilde artmasından da anlaşıldığı üzere, finansal kuruluşlar genelinde risk türleri arasında yoğunlaşmaların meydana gelebileceği çok açık bir şekilde görülmüştür. Riskler arasında etkileşimlerin meydana gelmesi ve bu şartlar altında risklerin ölçülmesi ve yönetilmesi esnasında karşılaşılan zorluklar; beklenmeyen risk pozisyonları ve kayıplarında hızlı bir artışa neden olabilmektedir.

ABD riskli konut kredilerinin kaliteleri hakkında var olan ciddi şüpheler, bu ürünlerin değerlemesinde karşılaşılan zorluk ve kredi derecelendirme kuruluşları tarafından bu ürünlere verilen derecelendirme notlarının yeterliliği hakkındaki belirsizliklerin söz konusu konut kredilerine olan yatırımcı talebinde önemli bir düşüşe neden olmasıyla birlikte artmıştır. Bu durum, menkul kıymetleştirme kurucusu kuruluşların ve sponsor kuruluşların riskli varlıkları menkul kıymetleştirme piyasalarına transfer edememesine ve değerleri piyasa değişkenlerine, kredi kalitesine ve varlıkların piyasa likiditesine ilişkin değişikliklere duyarlı olan söz konusu riskli varlıklarda, beklenmedik yoğunlaşmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Ayrıca, teminat kalitesindeki belirsizlikler nedeniyle varlığa dayalı özel sektör tahvillerine ilişkin piyasalar da çalışmamıştır. Bu piyasaların donması; belirli finansal kuruluşları, likidite limitlerini kullanmaya ve/veya borçlarının vadelerini kısaltmaya zorlayarak, bu kuruluşların fonlama sıkıntıları yaşamasına neden olmuştur. Dar bir zaman dilimi içerisinde maruz kalınan bu yoğun fonlama sıkıntıları likidite seviyesinin kırılmasını artırmıştır. Büyük aktifli sponsor kuruluşlar, yapılandırılmış kredi ürünlerinin artması ve likidite seviyeleri üzerinde ilave bir baskıyla karşı karşıya kalmıştır. Riskten kaçınmada, referans faiz oranlarında, kredi ve likidite yığılmasında meydana gelen artış; varlıkların satılmasına ve akabinde çeşitli türdeki varlıkların (hisse senetleri, alım satım konu krediler ve özel sektör tahvilleri gibi) fiyatlarında büyük düşüşlere neden olmuştur. Varlık fiyatlarının çok fazla düşmesi, bankaların likidite yeterliliklerinin daha da kötüleşmesine neden olan ilave teminat gereksinimlerini tetiklemiştir. Bu genel likidite sıkışıklığı, finansal kuruluşların kendilerine ait muhtemel ve şarta bağlı olan diğer risklerine yönelik belirsizlikler ve karşı taraf kredi risklerine ilişkin artan endişeler bankalar arası piyasayı durma noktasına getirmiştir. Kötü piyasa koşullarında kredi ve piyasa risklerinin “hedge” edilmesi oldukça zor olmuştur ve bu piyasa koşullarında genellikle beklenilenden daha verimsiz bir şekilde “hedge” yapılması, temel riskin artmasına yol açmıştır. Finansal kuruluşlarda kredi zararlarının oluşması ve monoline sigorta şirketlerinin kredi derecelerinin düşürülmesi; yapılan “hedge” etkin olmadığı için karşı taraf kredi risklerinin piyasaya transfer edilmesi konusunu ani ve yoğun bir şekilde yeniden gündeme getirmiştir. Piyasa koşullarının genel olarak kötüleşmesiyle birlikte, dava sayılarında büyük bir artış yaşanmıştır. Ayrıca dolandırıcılık amaçlı yapılan alım satım işlemleriyle karşılaşan finansal kuruluşlar, ancak büyük hacimli zararlar yazarak ilgili hesapları kapatabilmiştir.

2. Risk türleri arasında meydana gelen yoğunlaşma risklerine örnekler

Kredi – likidite riski: Önemli büyüklükteki karşı tarafların ödeme güçlüğüne düşmesi finansal kuruluşların nakit akışını ve yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini kötüleştirir.

Kredi – piyasa riski; karşı tarafların birbirleriyle yakın finansal ilişki içerisinde bulunduğu veya aynı olduğu ya da sistematik olmayan veya çeşitlendirilebilir olmayan risk söz konusu olduğunda ortaya çıkar. Örneğin, piyasa riskinin genel piyasa hareketlerinden kaynaklanan kısmı olmayıp, ihraççı kuruluşun kendi kredi riskiyle ilgili piyasada mevcut olan algının değişmesinden kaynaklanan risk gibi. Buna ilaveten, bir ihraççı kuruluşun kredi kalitesinin kötüleşmesi piyasa ve kredi riskleri arasında oluşan risk türleri arasındaki yoğunlaşma riskinin kaynağı olabilir. Bu duruma örnek olarak; bir finansal kuruluşun bir şirkete kredi vermesi veya o şirkete verilen bir kredi için koruma amaçlı garantörlük yapmasına ilave olarak aynı şirketin hisse senetlerini satın alması durumu verilebilir. Böyle bir durumda verilen nakdi, gayrinakdi krediler ve yapılan hisse senedi yatırımlarının tamamı söz konusu şirketin kredi kalitesindeki bozulma nedeniyle kötü bir şekilde etkilenecektir. Bundan dolayı, farklı türdeki riskler birbirlerinden bağımsız bir şekilde ölçülemez ve bu riskler aralarında korelasyon yokmuş gibi değerlendirilemez. Bu durum, risk türleri arasında meydana gelen yoğunlaşma riskinin ölçülmesi gerekliliğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kredi – operasyonel risk: Kredi riski, muhtemel operasyonel risk faktörleriyle ilişkili olabilir veya sigorta kuruluşları gibi risk azaltımı yapan kuruluşların kredi kalitesi operasyonel risk için belirlenmiş olan tamponların seviyesini etkileyebilir.

Piyasa – likidite riski: Piyasa veya finansal kuruluşlarda aksaklık ve kesintilerin meydana gelmesi, volatilite seviyesinin artması ve bazı finansal araçların fiyatlarında ani düşüşlerin yaşanması ya da bu finansal araçların piyasada hiç alım satıma konu edilememesi durumları; bir finansal kuruluşun likidite seviyesini kötü bir şekilde etkileyebilir.

3. Piyasa riski yoğunlaşması ve bir risk faktörü olarak ihraççının kredi kalitesinden kaynaklanan riskler arası yoğunlaşma

İhraççı kuruluşun kredi kalitesi, farklı türdeki riskleri etkileyen ve piyasa riski yoğunlaşmasına neden olan münferit risk faktörü örneklerinden biridir. Bir ihraççının kredibilitesinin azalması; o ihraççının çıkardığı tahviller ve yaptığı türev işlemler üzerinde kötü bir etkiye neden olduğu gibi aynı zamanda söz konusu ihraççının hisse değerlerini de düşürür. Bir finansal kuruluşun hazine bölümünde yer alan hisse senedi alım satım masası bir şirketin hisse senedini satın alırken, tahvil ve türev işlemler masası hisse senedi satın alınan şirkete kredi koruması satabilir. Böyle bir durumda, tüm bu finansal ürünlerin fiyatı aynı risk faktörüne bağlı olduğu için söz konusu ürünler arasındaki korelasyonlar oldukça yüksektir. Bu risk yoğunlaşması dikkate alınmalıdır, aksi takdirde söz konusu ürünlerden kaynaklanan riskler doğru bir şekilde yansıtılmamış olur.

4. Piyasa riski yoğunlaşması ve piyasa katılımcılarının riskten kaçınmasından kaynaklanan riskler arası yoğunlaşma

Piyasa riski yoğunlaşmasının diğer bir nedeni de; piyasa katılımcılarının risk alma tercihlerinin değişmesidir. Ekonomik görünümdeki büyük belirsizlikler yeni riskler alınmasında isteksizliğe neden olabilir. Böyle bir durumda, riskli ürünler için hesaplanan risk primleri artacak ve bu ürünlerin fiyatları düşecektir. Bu durum, farklı varlık sınıfları arasındaki korelasyonları artıracaktır. Dahası; bazı piyasalar, işlem yapan tarafların bu piyasalardan ürün alma konusunda isteksiz olmaları nedeniyle, tamamen kapanma noktasına gelebilecektir. Çeşitlendirilmiş bir portföye sahip olan bir finansal kuruluş dahi tüm varlık sınıflarında kayıplar yaşayacaktır. Risk primindeki değişiklikten ve buna eşlik edecek şekilde korelasyonlardaki değişikliklerden kaynaklanan bu risk yoğunlaşması finansal kuruluşların risk yönetim sistemlerinde yeterli bir şekilde dikkate alınmalıdır.

Risk priminin artması aynı zamanda piyasa ve likidite riskleri arasındaki riskler arası yoğunlaşmaya da sebebiyet verebilir. Bir finansal kuruluş, fiyatlarının düşmesi nedeniyle bazı varlıkları satması sonucunda, daha normal piyasa koşullarına göre, daha az bir likidite elde edebilir. Bazı varlıklar, piyasa katılımcılarının risk alma konusundaki isteksizlikleri nedeniyle, makul piyasa fiyatlarıyla satılamayabilir. Buna ilaveten, söz konusu finansal kuruluş daha yüksek bir risk primi ödemek zorunda olduğu için bu finansal kuruluşun tahvil ya da hisse senedi ihraçları daha pahalı olacaktır. Burada da yine aynı şekilde farklı risk türleri arasındaki ilişkinin finansal kuruluşun risk yönetim sürecinde uygun bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

5. Döviz kuruna dayalı piyasa ve kredi riskleri arasındaki yoğunlaşma

Yerli borçlulara döviz cinsinden borç verildiğinde hem piyasa (kur) riskine hem de kredi riskine maruz kalınmaktadır. Ulusal para değer kaybettiğinde, borcun ulusal para cinsinden değeri artacak ve bu değer artışı borçlunun ödeme kabiliyetinin azalmasına sebep olabilecektir. Ulusal paradaki daha yüksek değer kayıplarında etkiler doğrusal olmayan şekilde hızla artacaktır.

6. Likidite riski ve diğer risk faktörleri arasındaki ilişki örnekleri

Bankanın maruz kaldığı diğer riskler ve bu risklerin likidite riski seviyesi üzerindeki olası etkileri bankanın fonlama yapısıyla birlikte analiz edilmelidir.

Aynı risk faktörlerinden kaynaklanan likidite riski ve diğer riskler arasındaki bağımlılıklar özellikle kötü piyasa koşullarında ortaya çıkabilir. Bu bağımlılıklar likidite riskinde var olan yoğunlaşmaların etkisini arttırabilir. Bu tür riskler arası ilişkiler aşağıdaki durumları içerebilir:

- Kredi riski – likidite riski: Piyasa fiyatlarındaki bozulma veya bir karşı taraftaki derece düşüşü marj tamamlama çağrısını tetikleyebilir veya ilave teminat teslim yükümlülüğü doğurabilir.

- İtibar riski – likidite riski: İtibar ile ilgili problemler bankanın karşı tarafları bazında güven kaybetmesine sebep olabilir ve sonucunda bankaya sağlanan fonlarda azalmanın yanında fonların geri çekilmesine yol açabilir.
- İtibar riski – likidite riski: İyi bir itibara sahip olup, olumsuz piyasa algılarını önlemek için bankalar yükümlü olmasalar dahi finansal ilişki içerisinde bulunduğu karşı taraflara fonlama desteği sağlamak isteyebilirler ve bu da likidite pozisyonlarında bozulmalara yol açabilir.
- Operasyonel risk – likidite riski: Ödeme veya takas süreçlerindeki aksamalar likidite problemlerine yol açabilir.
- Yasal risk – likidite riski: Yasal düzenlemelerdeki olası hatalar veya eksiklikler, karşı taraflarla yapılan fonlama sözleşmelerinin yerine getirilmesini imkansız hale getirebilir. Eğer kötü piyasa koşulları için acil fonlamaya ilişkin düzenlemelerde eksiklikler varsa, bu durum bankanın likiditesini tehdit edebilir.

EK 2. YOĞUNLAŞMA RİSKİ YÖNETİMİ İÇİN KULLANILAN ÖRNEK GÖSTERGELER

Yoğunlaşma göstergeleri uygulanabilir olduğunda, içsel sermaye, risk ağırlıklı varlıklar veya beklenen kayıp gibi riske duyarlı bir ölçüye dayandırılmalıdır.

- Bilanço büyüklüğü, özkaynaklar, net kâr gibi bir ölçüm standardına bağlı olan göstergeler:
 - Belli sayıdaki alacağın toplam büyüklüğü (örneğin; en büyük on alacak),
 - Birbiriyle bağlantılı belli sayıdaki büyük alacakların toplam büyüklüğü,
 - Önemli sektörel/coğrafi yoğunlaşmaların büyüklüğü,
 - Belli bir finansal ürüne ait alacak tutarı.
- Herfindahl Hirschmann indeksi (HHI), Simpson eşitlik indeksi, Shannon-Wiener indeksi, Berger-Parker indeksi, Pielou eşitlik indeksi, Moody's'in çeşitlendirme skoru vb. gibi çeşitlendirme skorları,
- Yoğunlaşma eğrileri,
- Gini katsayıları,
- Portföy korelasyonları ve
- Varyans/Kovaryans.